

Náttúruna hava vit bert til láns frá eftirkomarunum

— Ófatuligt at SEV bert hevur lýst eitt alternativ í einum so stórum máli sum vatnorkuútbyggingin er. Hetta er eitt landsmál og lögtingið eigur at krevja at fáa fleiri alternativ lýst, sigur Arne Nørrevang í samrøðu við Sosialin

Orð og mynd
Jóhann Mortensen

»Vit hava ikki fingið náttúruna í arv frá forfedrunum, men hava jørðina til láns frá eftirkomarunum«.

Ljóðar ein afrikansk máliska.

— Í henni liggur so nógv, at tað er næstan óneyðugt at gera nakra viðmerking.

Sigur Arne Nørrevang. Fuglafrøingurin. Náttúruvinurin. Men henda afrikanska máliskan er grundarlagið undir eini samrøðu við hann um ætlaðu vatnorkuútbyggingina hjá SEV, um menniskjað, náttúruna, teknologiska framburðin, úrskurðin hjá Yviriðingarnevndini, umhvørvið og tíðina...

— Og júst nú eru vit komin so langt, at vit standa andlit til andlit við stórar spurningar, ið spakuliga hava tikið seg upp, men nú eru við at toppa. T.d. rusk-málið og útbyggingin av vatnorkuverki við Eiðisvatn.

— Nú má nakað gerast...

Arne trívur í kikaran og fer á fótur alt í einum.

— Ein valmási.

Hann sveimar framvið. Heldur leiðina oman móti Strondini. Dalar og tekur næstan í brimið, hevjar seg við eitt og strikur úteftir. Hann hvørir í tí snjóhvítu Nólsoynni, ið lúrandi strekkir seg í tí silvurgáa havinum. Men er við eitt horvin í einum tjúkkum kavaeli.

— Tað er ikki óvanligt at brúka náttúruna. Men bara stórmál verða tikin upp. Tey smáu málini — tær dagligu brottingarnar — fara fram við úttan at fólk gáa um tað. Vit siggja jú nógv ólóglig hús í náttúruni. Vegir fara eftir óhóskandi lendið o.s.f. Men nú eru tvey stórmál fyrri framman — vatnorkuútbyggingin við Eiðisvatn og Fjallavatn.

— SEV-ætlanin skal siggjast sum ein neid. Gjeva myndugleikarnir loyvi til ein part, skulu nýggjar grundgevingar finnast, um hin parturin ikki skal fremjast. Og tað verður ringt at útvega tær grundgevingarnar. Tá Yviriðingarnevndin hevur givið loyvi til byggistigini 1 og 3 í SEV-ætlanini í Eysturoynni, verður ringt at siga nei til 2 og 4 ella til vatnorkuútbygging við Fjallavatn. Hetta er steðan í dag!

Teknologiski framburðurin má stýrast

— Vit liva í eini tíð við teknologiskum framburði. Alt gongur við fúkandi ferð og alt letur seg gera. Føroyar kunnu javnast við jørðina — og hvørt menniskja kann tynast. Tað eru tvey lið í teknologisku gongdini. Eitt er visind — forvitni hjá menniskjanum. Eitt annað er praktiska brúkið av visindini.

Sum dømi visir Arne á eitt ross ið dregur ein vogn — og sammetir tað við menniskjað og framburðin. Vognarmannir er teknologiin. Vognurin dregur fólk ið — menningina. Alt er tengt saman. Vit kunnu hugsa okkum, at rossið fer niðan eina brekku. Dregur menningina. Kemurniðan á. So kann tað henda, at fólk ið noyðir rossið at renna skjótari. Kanska fer tað bara av vektini. Av sær sjálvum kanska. Eisini kann tað henda, at rossið, sum danir siga, løber løbsk. Og tað, ið henda kann, er, at vit góðtaka, at rossið kann fara hvønn veg tí lystir. Summi brúka sum grundgeving, at rossið fer ikki at renna seg til deyðis — »so vit kunnu bara fylgja við«...

— Men eg haldi tað vera eina betri grundgeving at leggja teymar á rossið. Ikki fyrri at steðga ferðina, men fyrri at stýra tí — fyrri at stýra hvønn veg teknologiin skal fara.

Náttúra, orka, samferðsla — oljubreppur

— Áður livdi menniskjað í, við og av náttúruni. Men í dag er møguligt at brúka — útnýtta — náttúruna. Vit kunnu í grundini gera alt tað vit vilja við hana.

— Taka vit føroyingin, so livdi hann í, við og av náttúruni til 1870-uni — tvey umleið 5000 fólkini sum tá búðu her. So skjótt sluppinnar komu, fór fólk ið at brúka náttúruna. Og í dag hava vit tiggjufaldað fólkatal, og rimuligt setir hetta síni krøv.

— Framburðurin í Føroyum hevur bert verið møguligur, tí vit hava fingið eina samferðslu. Vit útflyta eina vøru og fáa aðrar istaðin. Tað merkir, at oyggjarnar eru tengdar at øðrum londum. Um Føroyar lógu heilt fyrri seg, so hevði ikki verið lætt at liva í Føroyum við 25-50.000 sálum.

— Í Føroyum eru nærum eingi ráevni, men eitt idnaðarsamfelag krevur nógv orku, so Føroyar eru bundnar av at fáa orkuna úttanfrá — kol og olju.

— Tí kann sigast, at tað er betur, um føroyingar sjálvir kunnu framleiða orkuna. Hetta kundi verið eitt argument ið hetta er eitt argument hjá teimum, ið vilja útbyggja vatnorkuna.

— Men tað eru tvey argument imóti. Eitt er, at vit frammanundan eru tengdir at øðrum londum, at skuldi tað hent seg, at vit mistu sambandið, so galt tað ikki bara orku, men alt.

Følsk grundgeving

— Yviriðingarnevndin kemur eisini inn á henda spurningin, tá hon sigur: »...tað má í hesum sambandi havast í huga, at skuldi ein oljubreppa t.d. tikið seg upp, er tað umráðandi, at tann oljan sum fæst, kemur skipaflotanum til góðar, og at orkutørvurin á landi verður nøktaður á annan hátt«.

— Men hetta er eitt falskt argument, tí um ein oljubreppa kemur, so ber ikki til bara at taka skipaflotan burturúr.

Hvat við maskinum, flutningstólum, bilum á landi? Hvør er nyttan at hava el til oljupumpuna, tá eingin olja er at fyra við. Og stingur ein oljubreppa seg upp, so er tað eitt heimsproblem, ið føroyingar onga sum helst ávirka hava á. Sjálvur skilji eg ikki, at útbúgving og vitug fólk brúka slíkar grundgevingar.

— Hitt argumentið imóti teimum, ið vilja útbyggja vatnorkuna við vatnorkuverkum á Eiði og við Fjallavatn, er, at tað finnast fleiri møguleikar at útbyggja vatnorkuna enn tann møguleikin, ið er so nógv frammi. Og tað er lóglið, at SEV ikki hevur vist á nakað alternativ. Men aðrir hava vist á, at tað ber til at byggja minni verk, ið ikki eru so sjónlig. T.d. el-verkið norðuri við Strond. Tað kann framleiða 2,4 megawatt, men varð tað stýrt betur við nýggjari tólum, kundi hetta verið framleitt 3 megawatt. Smærri turbinur eru ikki nakar teknologiskur trupulleiki. T.d. sigst, at Eiðis-verkið skal stýrast úr Vestmanna!

Eiðisvatn — Friðingarlógin

Men til Eiðisvatn. Í hesum máli standa

tveir bólar yvir av hvørjum øðrum. Tey, ið vilja útbyggja — viðhaldsfólk. Og mótstøðufólk. Men hvørjar eru grundgevingarnar hjá mótstøðufólkunum?

— Tær eru litið ítøkiligar.

Arne visir til sættu grein í náttúrufríðingarlógin, ið sigur nakað um, hvat kann fríðast:

»...økir, ið bera av í vakurleika, liggja væl fyrri ella hava sereyðkennir í landslagnum, plantigróðri ella djóralívi, hava munandi týðning fyrri fólk, her íroknað stóð, har frítt útsýni er, niðursettar plantur, grógarðar o.a.t., sum hevur tilíkan týðning...einsærís landsløg, sum drangar, gjáir og gil, fossar, klettur, stórir steinar, áir, vøtn, trø og træhópar, tá ið fríðingin tykist ynskandi í mun til visindaligt ella seguligt virði, vakurleika ella sereyðkennir...«

— Hetta eru grundgevingarnar hjá mótstøðufólkunum.

Yviriðingarnevndin kemur í úrskurði sínum ikki inn á hesa greinina. Men í úrskurðinum sigur hon, at landslagið í norðara parti av Eystuoy er vakurt, stórbart og sermerkt. Og visir síðan til grein 4, stk. 2 í náttúrufríðingarlógin, ið m.a. sigur, at vegagerð, setan av el- og telefonsteyrum, ið kunnu væntast at broyta sermerk landslag munandi...mugu ikki verða gjørd ella byrjast uttan loyvi frá náttúrufríðingarnevndini...«

Yviriðingarnevndin nevnr ikki grein 6 um tað vakra, ið kann fríðast!

Lógin grundgeving

Men hon sigur, at landslagið gjøgnum tíðirnar er stórliga ávirkað av mannahond — kráir, ból og torvsurður, og »Tað er í sjálvum sær tí einki ónatúrligt, at landslagið, har vit liva og virka í dag, eisini verður ávirkað av okkum.«

Hetta heldur Arne vera eitt lóglið argument.

— Øll hesi árin eru gjørd við skynsemi. Tey eru smá, spjadd, bólini laðað við flagi, kanska ikki við tí fyrri eygað at fella inn í landslagið, men fyrri at tætta, men tey fella so inn í landslagið.

— Skilji ikki, at vitug fólk kunnu sammeta eina 20 metrar hoga, gráa betongbygging, ið er 100 ferðir størri enn eitt